

Др Шефко Куртовић, ВРХОВНА ИЗВРШНА ВЛАСТ У ФРАНЦУСКОЈ ТРЕЋОЈ РЕПУБЛИЦИ 1871-1887. I Институције, Информатор — Загреб, 1980. стр. 152.

У нашој правној књижевности нису честа дела о страном праву. Још су ређа она о повести страног права. Утолико је значајнији и пажње вредан напор др Шефка Куртовића, професора Правног факултета у Загребу, да објављивањем учини доступним ширем кругу заинтересованих своју докторску расправу, одбрањену 1972. г. на Правном факултету у Љубљани. У уводној напомени се истиче да ће, због опсежности, расправа бити издата у два дела, од којих први садржи приказ установа, а други њихов стварни живот. Пред нама је први том.

Писац је излагање поделио у четири неједнака дела. На почетку су уводне напомене, следи излагање о идејама о парламентарној влади у Француској пре Треће републике, затим долази први део који говори о извршној власти у раздобљу до ступања на снагу Устава из 1875. г. и други који приказује извршну власт по Уставу из 1875. г. Дело се одликује методском ширином. Писац, који на много места показује способност за танану правничку анализу појединих уставних норми, никада не дозвољава себи да одлута у чисто нормативно истраживање. Напротив, њега краси особине врсног историчара који има много смисла за стварност и за испитивање истинског живота правних установа, које су у крајњој линији увек један нормативни пројект.

Основни предмет ове расправе је настанак прве парламентарне републике у историји. У доба када је у Француској вишегодишњим заседањем и делањем Уставотворне скупштине, после војног слома Другог царства, обликована Трећа република, појам републике био је углавном везан за амерички континент. У Европи, сем малене Швајцарске, није било република, а прве две француске републике биле су кратког века. Управо због специфичности историјске ситуације и самог начина настанка Треће републике писац се определио за раздобље од 1871. до 1887. г. када је по његовом мишљењу Трећа република била суштински уобличена. Једно од најважнијих питања уставног уређења републике као теоретске концепци-

је свакако је питање организације власти у њој и у том оквиру посебно питање положаја извршне власти. Писац ће извршну власт у расправи најчешће назвати егзекутивом, не испуштајући притом из вида да она подразумева два чиниоца: шефа државе и владу. Проблем парламентаризма као система организације власти, поставио се и у правној мисли и у политичкој пракси у монархији. Аутор је, судећи по композицији дела, наклонио мишљењу да је у Француској теоретска мисао била испред политичке праксе. Зато ће у уводном делу бити приказана схватања о парламентарној влади изнета у радовима Бенжамена Констана и Шатобријана, као и идеје прогресивног либерализма Превост-Парадола, војводе Де Броја и Лабулаја. Ипак писац истиче да ниједна од ових концепција није доследно спроведена при мукотрпном вишегодишњем подизању здања Треће републике, које ће се, упркос многим недостацима, показати довољно солидним да седамдесет година издржава проверу у политичкој свакодневици. Парламентаризам се развио у енглеској монархији где је Круна, после низа наметнутих ограничења, почев од прве половине 18. века остала изван политичке игре. Пред уставотворце француске Треће републике поставила су се питања: Може ли постојати парламентарна влада ако шеф државе није монарх? Може ли шеф државе бити правно одговорна личност, а опет, као британски монарх, остати изван политике? Ова начелна питања надвила су се над радњом Уставотворне скупштине и била су решавана у бурним временима друштвеног превирања у Француској, где је сама Уставотворна скупштина, својим шароликим саставом, рељефно одсликавала расположење нације. Републикански парламентаризам је стваран постепено, методом компромиса разнородних политичких снага. На путу његовог коначног заокружења. Уставом из 1875. године, постojале су две стaпе. То су Тијеров режим и Мак-Маоново седмогодиште. Карактер Тијеровог режима је међу писцима споран. Аутор ове расправе ће се супротставити мишљењу које у томе режиму види председнички систем: он ће га на једном месту назвати и „принципатом”, али је мишљења да је Тијеров режим представљао скупштински систем организације власти. Свој став писац образлаже политиколошким анализом Тијеровог односа према скупштини. Писац је и начелно присталица мишљења да је у скупштинском систему могућа диктатура егзекутиве. Тијеровом режиму уследило је Мак-Маоново седмогодиште, које је по, у оно време раширеном уверењу требало да буде увод у рестаурацију монархије. Ова је опет, требало да донесе парламентаризам. Дело Уставотворне скупштине упућује ка републици сплет низа околности. Писац назначује најважније међу њима, иако их не испитује подробно. Тако ће Трећа република коначно бити уставно обликована тек 1875. г. иако аутор заступа мишљење да она постоји још од 17. II 1871. г. што је иначе у науци спорно.

У другом делу аутор је приказао уставни положај најважнијих чинилаца извршне власти: председника републике и владе. Занимљиво је да је при томе на више места превазиђен временски оквир који себи поставља расправа. Писац више пута наводи примере из политичке праксе или

статистичке податке који се односе на читаво раздобље трајања Треће републике. Такав поступак се показао корисним, јер приказује функционисање уставних институција. Писац ће одредити председника републике као уставно-правног носиоца извршне функције, а владу као уставно-политичког носиоца извршне власти. За однос између председника републике и владе од посебног је значаја установа премапотписа, која шефа државе на извршан начин штити од одговорности. Председник је тиме удаљен од политичке свакидашњице. Али, он није монарх и остаје правно одговорна личност, иако не може претрпети политичку одговорност за своје акте, пред Парламентом. У погледу председничке одговорности уставна норма Треће републике је била рудиментарна. Она се је заснивала на чл. 6. став 2 уставног закона од 25. II 1875. г. који је предвиђао председникову одговорност за велеиздају. Ипак, уставно-правна теорија је била једнодушна у ставу да је председник републике одговоран за повреде почињене изван својих овлашћења. Постојао је у старијој науци спор о томе да ли би председнику увек морало да се суди по посебном поступку у Сенату, на основу оптужбе Посланичког дома, или би требало да му суди редовни суд. Доцније је ово питање уређено законом од 5. I 1918. г.

Излажући уопштено особине Устава из 1875. г. писац наводи изузетну краткоћу, фрагментарност, квази крутог, одсуство метода и теоретске целовитости, као и постојање огромног простора за уставне обичаје. Због свега тога, као и због чињенице да није садржан у једном формалном правном акту, оправдано је поређење овог француског устава са британским.

Ово ће дело, у коме ауторовом течном излагању понекад на жалост смета сувише честа и непотребна употреба заграда, изазвати пажњу не само међу правним историчарима, политиколозима и теоретичарима уставног права, већ и међу онима које превасходно занима правна и политичка филозофија. Са занимањем очекујемо његов други том.

мр Драгољуб М. Поповић